

Suriyeli Sığınmacıların Tarım Sektörüne Etkileri: Hatay İli Örneği
The Effects of Syrian Refugees on the Agricultural Sector: The Case of Hatay Province

**Oğuz PARLAKAY^{1*}, Erdal DAĞISTAN², Aykut GÜL³, Dilek B. BUDAK⁴, Bekir DEMİRTAŞ⁵,
Ahmet D. ÇELİK⁶, Tuğçe KIZILTUĞ⁷, Seyit HAYRAN⁸, Ammar Al M. Al IBRAHİM⁹**

^{1*}Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Hatay, Türkiye.
E-mail: oparlakay@mku.edu.tr OrcID: 0000-0001-6012-0723

²Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Hatay, Türkiye.
E-mail: edagistan@mku.edu.tr OrcID: 0000-0003-0987-9034

³Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Adana, Türkiye.
E-mail: aykutgul@gmail.com OrcID: 0000-0002-8708-8433

⁴Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Adana, Türkiye.
E-mail: dbudak@cu.edu.tr OrcID: 0000-0001-6318-698X

⁵Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Hatay, Türkiye.
E-mail: bekirdemirtas@gmail.com OrcID: 0000-0003-2603-3890

⁶Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Hatay, Türkiye.
E-mail: acelik_01@hotmail.com OrcID: 0000-0003-3018-822X

⁷Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Hatay, Türkiye.
E-mail: tkiziltug@mku.edu.tr OrcID: 0000-0002-5119-8788

⁸Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Adana, Türkiye.
E-mail: shayran@cu.edu.tr OrcID: 0000-0002-0223-8034

⁹University of Aleppou, Aleppo, Suriye.
E-mail: ibraheemammar@gmail.com OrcID: 0000-0003-0457-0361

MAKALE BİLGİLERİ

Makale Tarihi:

Received 08 March 2025

Accepted 08 April 2025

Available online 30 April 2025

Anahtar Kelimeler:

Hatay ili

Göç

İstihdam

Suriyeli sığınmacı

Tarım sektörü

Keywords:

Agricultural sector

Employment

Hatay province

Migration

Syrian refugee

***Sorumlu Yazar:**

✉oparlakay@mku.edu.tr.edu.tr

***To Cite:**

Parlakay, O., Gül, A., Bostan Budak, D., Dağıstan, E., Demirtaş, B., Duran Çelik, A., Kızıltuğ, T., Hayran, S. & Ibrahim, A. (2025). Suriyeli Sığınmacıların Tarım Sektörüne Etkileri: Hatay İli Örneği. Eurasian Journal of Agricultural Economics, 5(1), 10-23.

Ö Z E T

Suriye’de çıkan iç savaş sonrası ülkeden kaçan Suriyeliler için Türkiye’nin Suriye’ye sınır olması ve sınırda yaşayan iki ülke insanının akrabalık ilişkilerinin bulunması Hatay ilini öncelikli tercih haline getirmiştir. Zor hayat şartlarıyla mücadelede ailelerinin geçimlerini sağlamak adına nitelikli nitelsiz buldukları her işte çalışmaya başlamışlardır. Bütün bu olası beklentiler ışığında Suriyeli sığınmacıların tarım sektörüne etkilerinin incelenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmada Suriyeli sığınmacıların tarım sektörüne etkileri Hatay ili örneğinde araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, Suriyeli sığınmacı çalıştıran tarım işletmelerinde, işletme sahipleri ve sığınmacılarla yapılan anketlerden elde edilen veriler frekans tabloları ve yüzde hesaplamaları ile özetlenmiştir. Hesaplamalar ışığında elde edilen bulgular yorumlanarak değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre; işçilerin %90’ı erkek, %10’u kadınlardan oluşmaktadır. İşçi olarak çalışan sığınmacıların yaklaşık %89’u 15-49 yaş aralığında iken, %9’u 50 ve üzeri yaşıdadır. Çoğunlukla işçiler çapalama, sulama, ekim-dikim, sebze hasadı, gübreleme, pamuk toplama, zeytin toplama, ilaçlama, hayvancılık ve benzeri tarım işlerinin çalıştırılmaktadır. İşletmecilerin sığınmacı çalıştırmadan önceki dönemlerde kendi köylerinden ya da yakın köylerden işçi temin ettikleri veya diğer illerden gelen mevsimlik işçilerden de işçi temin ettikleri belirlenmiştir. Her sektörde olduğu gibi tarım sektöründe de sığınmacı işgücü istihdamı söz konusudur. Suriyeli sığınmacılar tarımda ucuz işgücü kaynağı oluşturmaktadır. Tarımda çalışanların önemli bir kısmı Türkiye’ye gelmeden önce de çiftçilik veya tarım işçiliği yapmalarına rağmen, üretim teknikleri, bilgi birikimi ve tecrübe bakımından zeytin üretimi dışında diğer faaliyet kollarında yeterli seviyede bilgiye sahip olmayıp ucuz işgücü olmalarının ötesinde fazla bir katkı sağlamamaktadırlar.

ABSTRACT

For Syrians who fled the country after the civil war in Syria, Hatay province became a priority choice because Turkey borders Syria and the two countries' people living on the border have family ties. In order to provide for their families in the face of difficult living conditions, they started working in every job they could find, whether qualified or unqualified. In light of all these possible expectations, it is important to examine the effects of Syrian refugees on the agricultural sector. This study aims to investigate the effects of Syrian refugees on the agricultural sector in the context of Hatay province. In this context, data obtained from surveys conducted with agricultural enterprises employing Syrian refugees, business owners and refugees were summarized with frequency tables and percentage calculations. The findings obtained in the light of the calculations were interpreted and evaluated. According to the findings; 90% of the workers are male, while 10% are female. Approximately 89% of the refugees working as workers are between the ages of 15-49, while 9% are 50 and over. Mostly, workers are employed in only one or a few of the agricultural tasks such as hoeing, irrigation, planting and sowing, vegetable harvesting, fertilizing, cotton picking, olive picking, spraying, animal husbandry and similar tasks. It has been determined that before employing refugees, the operators had recruited workers from their own villages or nearby villages, or from seasonal workers coming from other provinces. As in every sector, the agricultural sector also employs refugee workers. Syrian refugees constitute a source of cheap labor in agriculture. Although a significant portion of those working in agriculture had been farmers or agricultural workers before coming to Turkey, they are not at a sufficient level in terms of production techniques, knowledge and experience in other branches of activity other than olive production, and they do not contribute much beyond being cheap labor.

1. GİRİŞ

2011 yılında Suriye’de yaşanan çatışma ortamı ve kitlesel katliamlar nedeniyle yurtlarını terk eden 7 milyondan fazla Suriyelinin yarısından fazlası kitleler halinde hem transit hem de hedef ülke olarak Türkiye’ye iltica etmişlerdir. Bu yönüyle Türkiye dünyada en fazla Suriyeli (mülteci) barındıran ülke konumundadır. Ayrıca Suriyeliler, Türkiye dışında yoğun olarak Ürdün, Lübnan, Mısır, Libya ve Irak gibi komşu ve yakın ülkelere de iltica etmişlerdir (Aslantürk, 2020).

Suriye’de iç karışıklıkların başlamasından bu yana, günden güne artan sayıda Suriye Arap Cumhuriyeti (Suriye) vatandaşı Türkiye’ye uluslararası koruma bulmak amacıyla gelmiştir. Ülkemiz bu kişilere “geçici koruma” sağlamaktadır. Suriye’deki insan hakları ihlallerinde 2012 ve sonrasında ortaya çıkan hızlı artış, insani yardım ihtiyaçlarında dramatik artışları da beraberinde getirmiştir. İç karışıklıkların başlamasından bu yana, Suriye ile güçlü tarihi, kültürel ve komşuluk bağları olan Türkiye Cumhuriyeti bu durumdan etkilenen Suriye vatandaşları için “açık kapı” politikası izlemiştir. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre Türkiye’de 1 milyon 247 bin 432 Halepli, 189 bin 673 İdlibli, 107 bin 103 Deyrizorlu, 104 bin 129 Hamalı, 97 bin 121 Hasekeli, 89 bin 228 Şamlı, 84 bin 913 Rakkalı, 70 bin 886 Humuslu, 31 bin 60 Lazkiyeli, 39 bin 500 diğer illerden ve 877 bin 216 Türkiye’de doğan Suriyeli olmak üzere, Türkiye’de toplamda 2 milyon 938 bin 261 Suriyeli bulunmaktadır (Anonim, 2024).

Suriye vatandaşlarının Türkiye’ye sığınmacı olarak gelmelerinin temel nedeninin uygulanan “açık kapı” politikası olduğu söylenebilir. Türkiye, gerek yurt içi gerekse Suriye’deki geçici barınma merkezlerinde ve çeşitli illerde, Suriye vatandaşlarına insani yardım sağlamada en fazla kaynak harcayan ülke konumundadır. Birleşmiş Milletlerin (BM) tahminlerine göre, Türkiye 2011’den beri Suriye krizi için 32 milyar dolardan fazla harcama yapmıştır. Ancak gerek Birleşmiş Milletler gerekse uluslararası kuruluşlar Türkiye’ye sığınan Suriyeli sığınmacılar için ve Türk Devletine maddi anlamda yeterli destekte bulunmamıştır. Alınan destek, uluslararası kuruluşlardan 600 milyon Dolar, AB’den 1.7 milyar Euro olarak gerçekleşmiştir (Anonim, 2019).

AB tarafından Türkiye’deki Sığınmacılar için Mali Yardım Programı (FRIT) ismiyle bir fon oluşturulmuş ve her biri 3 milyar Avro tutarında toplam 6 milyar Avroluk bir bütçe sağlanmıştır. Avrupa Birliği’nin taahhüt ettiği bu para Türkiye’ye direkt olarak değil proje karşılığında gönderilmiştir. Taahhüt edilen 6 milyar Avronun 4,3 Milyar Avrosu Türkiye’ye ödenmiştir. Bu paranın 2,4 milyar Avrosu sığınmacıların sağlık, eğitim ve koruma gibi temel ihtiyaçların karşılanması için harcanmıştır. Bu alanlarda üretilen projeler sayesinde AB tarafından finanse edilen para ile temel geçim desteği verilmiş, çocukların eğitime erişimi sağlanmış, okullar ve hastaneler inşa edilmekle birlikte sığınmacılara koruma hizmetleri verilmiştir (Anonim, 2021).

Türkiye, Suriyeli sığınmacılar için bir sığınak olmasının yanında, ekonomik, sosyal ve eğitimsel açıdan yeni bir yaşam alanı hâline gelmiştir. 2011’den bu yana Türkiye’ye sığınan 3.5 milyon Suriyelinin önemli bir kısmı geçici koruma statüsü (GKS) altında yaşamaktadır. Bu statü, sığınmacılara Türkiye’de bulundukları süre boyunca hukuki bir statü sağlamıştır. GKS kapsamındaki Suriyeliler, 13 yıllık süreç içerisinde Türkiye’de yeni bir hayat kurmaya çalışmışlar; iş kurmuşlar, istihdama dahil olmuşlar ve eğitimlerine devam etmişlerdir (Köse, 2024).

Suriyeli mültecilerin ülkelerine dönmelerinin Türkiye ekonomisine farklı etkileri olabilir. Yerli üreticiler ucuz emek gücünün önemli bir kaynağını kaybetmeleri nedeniyle daha pahalı emek istihdamına gitmek zorunda kalacakları için maliyetleri artacaktır. Bu artışı kolayca fiyatlarına yansıtabilirler ama talep düştüğü için bu yansıtma sınırlı olabilecektir. Buradaki işlerini tasfiye edip ülkelerine dönecek olanların GSYH’ye katkısı ortadan kalkacaktır. Öte yandan burada işleri iyi gidenlerin Suriye’ye dönseler bile buradaki işlerini tasfiye etmeyip Suriye’de kuracakları iş ile birlikte götüreceklerdir. Türkiye’de vatandaşlık elde etmek için satın aldıkları konutlardan süresi dolmuş olanları satacaklardır (Eğilmez, 2024). Şanlıurfa’da yapılan bir çalışmaya göre Suriyeli sığınmacıların %10,1’inin ev satın aldığı belirlenmiştir (Karasu, 2016). Bu eğilim konut piyasasında fiyat düşüşleri ve kira düşüşlerine yol açabilir. Vatandaşlık almış olanlar açısından düşünülürse GSYH’de ortaya çıkabilecek düşüş kişi başına gelirde düşüşe yol açacaktır. Suriyelilerin burada yararlandıkları çeşitli yardımlar, destekler, sağlık hizmetleri, vs. için kamu bütçesinden yapılan harcamalar azalacağı için bütçe açığı azalacaktır (Eğilmez, 2024).

Suriyeli sığınmacıların çoğunluğu tekstil, inşaat, diğer üretim ve hizmet sektörlerinde çalışmakla

birlikte zanaatkarlık, el işçiliği, kamu personeli, serbest girişimcilik, mimarlık, mühendislik, operatörlük, hukuk işleri, sağlık sektörü, tarım hayvancılık gibi meslek sahibi olmalarına karşın 2018 yılı sonunda çalışma izni bulunan Suriyeli sayısının yaklaşık 35 bin olduğu (%1) göz önünde bulundurulduğunda, ülkemizdeki Suriyeli sığınmacıların girişimcilik potansiyellerinin yeterince aktive edilemediği ve sosyo-ekonomik entegrasyonlarının zayıf olduğu görülmektedir (Pehlivan & Karaatlı, 2020).

Yapılan bu çalışma ile tarım sektöründe faaliyet gösteren Suriyeli sığınmacıların Hatay tarımına etkileri tüm yönleriyle araştırılarak tespit edilen sorunlara yönelik çözüm önerileri aranmıştır. Tarım sektöründe çalışan Suriyeli sığınmacıların katkıları hem işletmeci hem de çalışan sığınmacılardan elde edilen verilerle incelenmiştir. Sığınmacılara Türkiye'ye gelmeden önceki ve Türkiye'deki sosyal ve demografik yapıları, meslekleri, yaptıkları işler, gelir düzeyleri gibi niteliklerini belirlemeye yönelik sorular yöneltilmiştir. Ayrıca işletme yöneticilerine yöneltilen sorularla, sığınmacıların çalıştıkları işletmelerde, gelmeden önce ve geldikten sonraki süreçte işletmenin üretim düzeyi, verimliliği ve gelir düzeyi üzerine etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma, konu ile ilgili sahada yapılmış benzer fazla çalışma olmaması nedeniyle özgün bir çalışma niteliği taşımaktadır.

2. LİTERATÜR ÖZETLERİ

Konu ile ilgili çok sayıda literatür incelenmiştir. İncelenen çalışmalardan bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Sanduvac'ın yaptığı (2013) çalışmaya göre; sığınmacıların Suriye'de iken %19'u vasıfsız işlerde (inşaat işçiliği, geçici işlerde şoförlük vb.), %18'i vasıflı işlerde (teknik eleman, tamirci, terzi, çoban, çiftçi vb.), %17'si özel sektörde küçük ölçekli işletmelerde çalışmış olup, %14'ü ev hanımı, %12'si serbest meslek mensubu, %8'i kamu çalışanı ve %12'si de işsiz oldukları belirlenmiştir.

Dediyok (2013) Suriyeli sığınmacıların ucuz iş gücü olmaları ve kayıtdışılıkları nedeniyle işyeri sahipleri tarafından büyük talep gördüğünü, sosyal güvenceye tabi olmadıklarından, iş sırasında meydana gelen kaza ve ölümlere dair hukuki hakları olmadığını belirtmiştir. Ayrıca üç-beş aile tek evde bir arada yaşayan sığınmacıların Suriye'den getirdikleri paraların bitmesi nedeniyle en büyük taleplerinin istihdam olduğunu ifade etmiştir.

AFAD'ın yaptığı (2014) çalışmaya göre Türkiye'de kamplarda ve kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacılar genç bir grup olmakla birlikte, çoğunlukla çalışma çağında ve sağlam vücutlu kişilerden oluşmaktadır. Hem erkek hem de kadınlarda en yoğun yaş grubu 19-54 yaş grubudur. Suriyeli sığınmacıların çoğunluğu ilkökul mezunudur. Erkeklerin yaklaşık %60'ının, kadınların ise sadece %10'unun belirli bir mesleği vardır.

Özdemir (2017), Türkiye'nin, Suriyeli mültecilerden dolayı oluşan ekonomik maliyetin büyük bir kısmını kendisi karşılamakta olduğunu, ancak mültecilerin ekonomik yükü bir devletin kaldıracabileceği nitelikte olmadığını belirtmiştir. Uluslararası toplumun Suriyeli mültecilere daha fazla ekonomik yardımlarda bulunması gerektiğini, uzun dönemde de bu sorunun devam edeceği düşünüldüğünde uluslararası toplumun etkin desteği ve iş birliğinin önemli olduğunu vurgulamıştır. Mülteciler konusunda uluslararası toplumla hareket edilerek ortak çözümler üretilmesinin elzem olduğunu belirtmiştir.

3. MATERYAL VEYÖNTEM

Araştırma alanı olarak Türkiye'deki toplam Suriyeli göçmen sayısının %16'sını barındırması, bölgenin diğer illerine göre tarımsal üretimde daha yüksek düzeyde tarım işgücü kullanılması nedeniyle Hatay ili tespit edilmiştir (Çizelge 1).

Bu çalışmada dünyada ve Türkiye'de konuyla ilgili olarak yapılan çalışmalar, araştırmalar, tezler ve konuyla ilgili olarak ulusal ve uluslararası kuruluşlar tarafından hazırlanmış raporlardan elde edilecek ikincil veriler de kullanılmıştır. Ayrıca, işletmelerin tarımsal geliri içinde bitkisel ve hayvansal üretimin payı, tarım üretim deseni ve bu desende yer alan ürünlerin ekim alanları üzerinde durulmuştur. Verilerin analizinde frekans tabloları, grafikler ve % hesaplamalardan faydalanılmıştır.

Araştırma kapsamında analiz edilen veriler Hatay ilinde Suriyeli sığınmacı çalıştıran işletmeler ve

bu işletmelerde çalışan Suriyeli sığınmacılardan anket yöntemiyle elde edilmiştir. Veriler 2016-2017 üretim dönemini kapsamaktadır. Verilerin elde edilmesinde gayeli örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak bulunduğu Antakya, Yayladağı ve Samandağ ilçelerine bağlı 5'er köyde ve her bir köyde gayeli olarak seçilen 5'er işletmede toplam 75 işletme sahibi ve bu işletmelerde tarımsal faaliyetlerde çalıştırılan en az 1 işçi olmak üzere toplam 75 Suriyeli sığınmacı ile anket yapılması planlanmıştır. Uygulamada 81 işletmeci ve 80 sığınmacı ile anket yapılmıştır.

Çizelge 1. Türkiye'deki kayıtlı Suriyeli sığınmacı sayısı

İller	Kamplarda	Kamp dışında	Toplam
Gaziantep	33488	184675	218163
Şanlıurfa	79503	198051	277554
Hatay	14490	149878	164368
Kilis	37576	56100	93676
Mardin	2911	39293	42204
Kahramanmaraş	17273	38142	55415
Osmaniye	7071	16317	23388
Adana	11120	45351	56471
Adıyaman	9899	3167	13066
Diğer	0	58286	58286
Malatya	7834	1516	8900
Toplam	220715	790776	1011491

Kaynak: UNHCR (2014)

Araştırma kapsamında iki ayrı anket formu hazırlanarak biri sığınmacıların çalıştığı işletmelerin sahiplerine diğeri ise sığınmacılara uygulanmıştır. Anketlerin ilk bölümünde işletmelerin ve işletmecilerin sosyo-ekonomik ve demografik yapısını ortaya koyacak sorular sorulmuştur. İkinci kısımda ise işletmeciler ve sığınmacılar için yapılan işin tanımı ve kapsamına yönelik sorular sorulmuştur.

Çizelge 2. Hatay ilinde yaşayan Suriyeli sığınmacı sayısı

	Kamp Adı	Toplam
Kamplarda	Altınözü 1	1563
	Altınözü 2	2737
	Yayladağı 1	2768
	Yayladağı 2	2912
	Apaydın	5019
	Toplam	14499
Kamp dışında		60000
Toplam		74499

Kaynak: ORSAM (2014), AFAD (2013)

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Suriyeli sığınmacıların Hatay tarımına etkilerinin araştırıldığı çalışmada elde edilen bulgular Çizelgelerle özetlenmiştir. Ayrıca, özetlenen bulgular yorumlanarak benzer çalışmalarda elde edilen bulgularla karşılaştırılarak tartışılmıştır.

4.1. Suriyeli Sığınmacı Çalıştıran İşletmecilere Ait Bulgular

Hatay ilinde Suriyeli sığınmacı çalıştıran tarım işletmecilerine ait demografik özelliklerden; işletmecilerin cinsiyetleri, yaşları, eğitim durumları, medeni durumları ve ailelerinde yer alan birey sayıları araştırılarak Çizelge 3'de verilmiştir. Anketler toplamda 81 işletmeciyle yapılmış olup, işletmecilerin %95'i erkektir. Özellikle tarımda çalışan kesimin erkek olduğu göz önüne alınırsa elde edilen bulgu beklenen yöndedir. Ankete katılan işletmecilerin yaş ortalaması 48 olarak belirlenmiş olup, 15-49 yaş aralığında yer alan 42 kişi ankete katılanların yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Ayrıca,

ankete katılan işletmecilerin %95'nin evli olduğu belirlenmiştir. Ankete katılan Suriyeli mülteci çalıştıran işletmecilerin yarısından fazlasının (%53.08) ilkokul mezunu, %25.93'ünün ise lise mezunu oldukları görülmektedir (Çizelge 3).

Çizelge 3. Suriyeli sığınmacı çalıştıran tarım işletmecilerine ait demografik özellikler

Cinsiyet	Sayı (kişi)	%	Eğitim durumu	Sayı (kişi)	%
Kadın	4	4.94	Okur-yazar değil	4	4.94
Erkek	77	95.06	İlkokul	43	53.08
Toplam	81	100.00	Ortaokul	9	11.11
			Lise	21	25.93
Yaş	Sayı (kişi)	%	Üniversite	4	4.94
15-49	42	51.85	Toplam	81	100.00
50-+	39	48.15			
Ortalama	48.01	100.00	Medeni durum	Sayı (kişi)	%
Ailedeki birey sayısı	6.06		Evli	77	95.06
			Bekar	4	4.94
			Toplam	81	100.00

Suriyeli sığınmacıları çalıştıran işletmeleri %77.78'i bitkisel üretimde %2.47'si hayvansal üretimde, %19.75'i ise hem hayvansal hem de bitkisel üretimde çalıştırılmaktadır. Bitkisel üretimde daha fazla işgücüne ihtiyaç olduğu göz önüne alındığında, özellikle hasat zamanlarında göçmenlerin çalıştırılması muhtemel bir sonuçtur. Bitkisel üretimde en fazla pamuk (%37.04), biber (%16.05) ve zeytin (%13.58) üretiminde yapıldığı göze çarpmaktadır. Bu ürünlerin hasadı yoğun iş gücü gerektirir. Bu işletmelerde sayılan ürünlerin yanı sıra buğday, domates, mısır ve diğer ürünlerde üretilmektedir (Çizelge 4). AFAD'ın (2013) yaptığı araştırmaya göre; Suriyeli işçilerin teknik bilgi ve beceri gerekmeyen işlerde çalıştırıldığını ve diğer işlemlerde ise deneyimli yerel işçilerden yararlanıldığı ortaya çıkmıştır. Örneğin biber ve salatalık toplamak, narenciye kesme, toprak hazırlığı, sebze toplama (kavun, karpuz, domates), pamuk toplama, taşıma ve ekim gibi işlerde çalışmaktadırlar (Anonim, 2013). Adana Ovası'nda tarım işçilerin çalıştıkları ürünler ise kavun/karpuz, sebze toplama, çapalama, yer fıstığı, pamuk çapalama/ilaçlama, narenciye hasadı, şeker pancarı ve mercimek/nohut gibi baklagillerdir (Anonim, 2016a). 2016 yılında yayınlanan başka bir rapora göre; Doğu Karadeniz Bölgesi'nde fındık ve çay üretiminin ağırlıklı olarak yapıldığı illerde Gürcü ve Suriyeli göçmenlerin, Malatya, Konya, Ankara ve Karabük'te çobanlık yapan Suriyelilerin olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Orta Anadolu illerinde şeker pancarı, sebze, bakliyat üretiminde Suriyeli tarım işçilerinin yer aldığı ortaya çıkmıştır (Anonim, 2016b).

Çizelge 4. Sığınmacı çalıştıran işletmelerin faaliyet alanları ve üretilen ürünler

Faaliyet alanı	Sayı (kişi)	%	Bitkisel üretim	Sayı (kişi)	%
Bitkisel üretim	63	77.78	Pamuk	30	37.04
Hayvansal üretim	2	2.47	Biber	13	16.05
Her ikisinde	16	19.75	Zeytin	11	13.58
Toplam	81	100.00	Buğday	6	7.41
			Domates	4	4.94
Hayvansal üretim	Sayı (kişi)		Mısır	3	3.70
Büyükbaş	16		Diğer*	9	11.11
Küçükbaş	7		Cevap vermeyen	5	6.17
Kümes hayvanı	4		Toplam	81	100.00
Arıcılık	2				

*Diğer içerisinde havuç, badem, kavun, kayısı ve yonca yer almaktadır.

Proje kapsamında anket yapılan işletmelerin sosyo-ekonomik özellikleri Çizelge 5'te verilmiştir. İncelenen işletmelerin %65.43'ünün tarım dışında bir geliri bulunmamaktadır. İşletmelerin ortalama arazi genişliği; 173.35 da olarak belirlenmiştir. Ortalama arazi genişliği mülk arazi için 80.06 da, kiraya tutulan arazi için 295.71 da ve ortak işlenen arazi için 172.14 da olarak belirlenmiştir. Hatay ilinde

pamuk üretimine yönelik yapılan bir çalışmada ortalama arazi genişliği 107.9 da olarak belirlenmiş olup (Semerci ve Çelik, 2017), söz konusu değer bu çalışmada belirlenen arazi genişliğinden farklılık göstermektedir.

Çizelge 5. Suriyeli sığınmacı çalıştıran işletmelerin sosyo-ekonomik özellikleri

Tarım dışı gelir	Sayı (kişi)	%
Evet	28	34.57
Hayır	53	65.43
Arazi genişliği	Dekar (da)	
Mülk	80.06	
Kira	295.71	
Ortak	172.14	
Ortalama	173.35	
Faaliyet süresi	Sayı (kişi)	%
1 yıldan az	12	14.82
1-5 yıl	3	3.70
6-10 yıl	7	8.64
11-16 yıl	5	6.17
16+ yıl	49	60.50
Cevap vermeyen	5	6.17
Toplam	81	100.00
İşletmede çalışan sayısı	Sayı (kişi)	%
Aile İçinden		
1 kişi	26	32.10
2-5 kişi	32	39.51
6-10 kişi	3	3.70
11-15 kişi	3	3.70
Cevap vermeyen	17	20.99
Dışarıdan ücretli çalışan	Sayı (kişi)	%
1 kişi	10	12.35
2-5 kişi	23	28.40
6-10 kişi	13	16.05
11-15 kişi	2	2.47
16+	8	9.88
Cevap vermeyen	25	30.85
Üye olunan dernek ya da kuruluşlar	Sayı (kişi)	%
Ziraat Odası	50	61.73
Tarım Satış Kooperatifi	6	7.41
Tarım Kredi Kooperatifi	30	37.04
Sulama Birliği	11	13.58
Diğer	4	4.94

İşletme sahiplerinin %60.5'i 16 yıldan uzun süre tarımla uğraşmaktadır. İşletmelerin yaklaşık %72'sinde çalışan kişi sayısı 1 ile 5 arasında değişmektedir. İşletmeler dışardan ücretli işçi çalıştırma açısından incelendiğinde, yaklaşık %57'si 1 ile 10 arasında değişen sayılarda dışardan işgücü sağlayarak faaliyetlerini yürütmektedir. Proje kapsamında anket yapılan işletmelerin %62'si Ziraat Odasına, %37'si Tarım Kredi Kooperatifine, %13'ü ise Sulama Birliklerine üye oldukları belirlenmiştir. Yörede üreticilere yönelik yapılan diğer bir çalışmada (Semerci ve Çelik, 2017), üreticilerin Tarım Kredi Kooperatifine üyelik oranı %34.5 bulunmuş olup, bu çalışmada bulunan değerle benzerlik göstermektedir. Yine aynı çalışmada üreticilerin Ziraat Odasına üyelik oranı %100 olarak bulunmuş olup bu çalışmada bulunan değerle (%62) farklılık göstermektedir. Bunun nedeni ise, herhangi bir üretim faaliyeti gerçekleştiren üreticinin tarımsal desteklemelerden faydalanması için Ziraat Odasına kayıtlı olması gerekmektedir. Buradan, bu çalışmada görüşülen üreticilerin yaklaşık %40'lık bir kısmının desteklemelerden faydalanmadığı sonucuna ulaşılabilir (Çizelge 5).

Anket yapılan işletmelerde çalışan Suriyeli sığınmacılara yönelik veriler Çizelge 6'da sunulmuştur. Anket yapılan 81 işletmenin; yaklaşık %39.49'u işletmesinde 1-5 kişi arasında, yaklaşık %27'si 16 ve

daha fazla Suriyeli sığınmacı çalıştırdığı belirlenmiştir (Çizelge 6). İşletmelerde çalışan Suriyeli sığınmacıların %72.84'ü tarla işlerinde, %49.38'ü bağ-bahçe işlerinde çalışırken, %8.64'ü ise hayvancılık işlerinde çalışmaktadır.

Çizelge 6. İşletmelerde suriyeli sığınmacılar ve katkılarına yönelik bazı bulgular

Suriyeli çalışan sayısı	Sayı (kişi)	%
1 kişi	7	8.64
1-5 kişi	25	30.85
6-10 kişi	13	16.05
11-15 kişi	7	8.64
16+	22	27.18
Cevap vermeyen	7	8.64
Sığınmacıların tarımda çalışma alanları*	Sayı (kişi)	%
Tarla bitkileri	59	72.84
Bağ-bahçe işleri	40	49.38
Hayvancılık	7	8.64
Sığınmacıların tarımda çalıştığı işler*	Sayı (kişi)	%
Ekim-dikim	41	50.62
Gübreleme	32	39.51
Sebze hasadı	34	41.98
Sulama	51	62.96
Çapalama	55	67.90
Pamuk toplama	29	35.80
Hayvancılık	5	6.17
İlaçlama	19	23.46
Şoförlük	8	9.88
Zeytin toplama	17	20.99
Diğer	20	24.69
Üretim deseni değişikliği durumu	Sayı (kişi)	%
Evet	10	12.35
Hayır	67	82.72
Cevap vermeyen	4	4.94
Toplam	81	100.00
Sığınmacılardan önce işçi temin yeri*	Sayı (kişi)	%
Kendi köyü veya akın köylerden	77	95.06
Diğer illerden gelen mevsimlik işçilerden	24	29.63
Kendi ailesinden	22	27.16
Şimdi yine bu kaynaklardan işçi temin ediyor mu?	Sayı (kişi)	%
Evet	50	61.73
Hayır	20	24.69
Cevap vermeyen	11	13.58
Toplam	81	100.00

*Birden fazla cevap verilmiştir.

Suriyeli sığınmacılar genellikle vasıfsız işlere yönelmekte ve mevsimlik işler olan tarım başta olmak üzere, inşaat, tekstil ve hizmet sektörlerinde daha yoğun olarak çalışmaktadır. İnşaat ve tarım gibi alanlara yönelmelerinde, çalışma sırasında Türkçeye daha az gereksinim duyulması, dolayısıyla iletişim gereğinin başka yollarla karşılanabilmesinin ön planda olduğu değerlendirilmektedir. Tarımda çalışma alanları, yaşanan ildeki tarımsal üretimin çeşitliliğine göre değişmekte, tek bir alanda değil farklı alanlarda çalışılmaktadır. Tarımsal ürüne göre çalışma takvimine uyularak, bir kentteki üründe işin bitmesiyle başka bir kente geçiş söz konusu olmaktadır (Kaygısız, 2017).

İşletme sahipleri Suriyeli sığınmacıları tarımda birçok işte çalıştırmaktadır. Çoğunlukla işçiler çapalama, sulama, ekim-dikim, sebze hasadı, gübreleme, pamuk toplama, zeytin toplama, ilaçlama, hayvancılık ve benzeri tarım işlerinin sadece birinde ya da bir kaçında çalıştırılmaktadır. Buna göre çıkan sonuçlardan; 81 işletmecinin 55'i Suriyeli sığınmacıları çapalama işinde, 51'i sulama işinde, 41'i ekim-dikim işinde çalıştırmaktadır (soruya birden fazla cevap verilmiştir)(Çizelge 6). İşletmede çalışan

sığınmacıların günlük ortalama çalışma süreleri yaklaşık 8 saat iken, günlük aldıkları ücret ise yaklaşık 35 TL olarak belirlenmiştir.

İşletmeciler sığınmacı çalıştırmadan önceki üretim dönemlerinde çoğunlukla kendi köylerinden ya da yakın köylerden işçi temin etmektedir. Ayrıca diğer illerden gelen mevsimlik işçilerden de işçi temin eden işletmeciler aynı zamanda kendi aile bireylerini de işletmede çalıştırdıklarını belirtmiştir. Görüşme yapılan 81 işletmecinin yaklaşık %62'si (50 işletmeci) hala hali hazırda bu işçi temin kaynaklarından yararlanırken, yaklaşık %25'i (20 işletmeci) bu kaynaklardan faydalanmadıklarını belirtmiştir (Çizelge 6).

Üreticiler sığınmacıların tarımda çalışmalarından sonra işletmelerin karlılığının artmasına katkı sağladığını düşünmektedirler. Buradan ucuz iş gücü olarak çalıştırılan sığınmacılara verilen ücretin yerel işçiye verilen ücretten düşük olması sebebi ile işletmenin karının arttığı sonucu çıkarılabilir. Kaypak & Bimay (2016), "Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyokültürel Etkileri: Batman Örneği" başlıklı çalışmalarında, nitelsiz işgücü piyasasında düşük ücret karşılığı kaçak işçi olarak çalışmaya başlamaları, işveren açısından önemli oranda bir kazanç sağladığını, ancak yerelde çalışan işçilerin daha ucuz çalışan işgücü ile rekabet etmesini zorlaştırdığını belirtmiştir.

4.2. Tarım İşletmelerinde İşçi Olarak Çalışan Suriyeli Sığınmacılara Ait Özellikler

Tarımda işçi olarak çalışan sığınmacılara ait demografik özellikler Çizelge 7'de verilmiştir. Bu bulgulara göre; işçilerin %90'ı (72 kişi) erkek iken %10'u (8 kişi) bayanlardan oluşmaktadır. İşçi olarak çalışan sığınmacıların yaklaşık %89'u (71 kişi) 15-49 yaş aralığında iken, %9'u (11 kişi) 50 ve üzeri yaştadır.

Ayrıca tarımda işçi olarak çalışan sığınmacıların yaş ortalaması yaklaşık 37 olarak belirlenmiştir. Bu durum göstermektedir ki Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar genç bir grup olmalarına ilaveten çoğunlukla çalışma çağındaki kişilerden oluşmaktadır. Adana ovasında yapılan bir çalışmaya göre Türkiye'ye göç eden nüfusun temelini genç nüfus oluşturmaktadır. Göç edenlerin yarısından fazlası 18 yaş altıdır (Anonim, 2016a). Ayrıca, Göç idaresi Türkiye'de bulunan Suriyeli göçmenlerin %47'sinin 18 yaşın altında olduğunu açıklamıştır (Anonim, 2016c). Türkiye'de bulunan sığınmacıların yaş aralığı incelendiğinde en fazla olan grup 19-54 arasında ve %45 oranındadır (AFAD, 2013). Bu çalışmaya göre Türkiye'deki oranlarla Hatay'daki çalışmada elde edilen yaş ortalamaları benzerlik göstermektedir.

AFAD'ın 2013 yılında yaptığı araştırmaya göre Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların ailedeki birey sayısı ortalama 6 kişi olarak belirlenmiştir. Bir evde yaşayan birey sayısının fazla olmasının en önemli nedenlerinden biri ailenin fazla çocuk sahibi olması, bir diğeri ise farklı bir ülkenin yaşam şartlarına alışmanın verdiği zorluk ve işsizlik nedeniyle mültecilerin bir arada ve kalabalık yaşamak zorunda olmaları olduğu söylenebilir. AFAD'ın 2013 yılında yaptığı araştırmaya göre, kamp içinde aile birey sayısı konut başına 5,5 kişi iken, kamp dışında ise 8.57 kişi olarak belirlenmiştir (AFAD, 2013). Yapılan başka bir çalışmada ortalama aile birey sayısının 7 kişi olduğunu, hanelerin %50'sinin ise yedi ve daha az kişiden oluştuğunu ortaya koymuştur (Anonim, 2016a).

Çizelge 7. Tarımda İşçi Olarak Çalışan Suriyeli Sığınmacılara Ait Demografik Özellikler

Cinsiyet	Sayı (kişi)	%
Kadın	8	10.00
Erkek	72	90.00
Yaş	Sayı (kişi)	%
15-49	71	88.75
50-+	9	11.25
Ortalama	37.36	
Eğitim	Sayı (kişi)	%
Cevap vermeyen	2	2.50
Okuma-yazma bilmeyen	19	23.75
Okur yazar	22	27.50
İlköğretim	28	35.00
Lise	7	8.75
Üniversite	2	2.50
Toplam	80	100.00

Suriye'deki meslek	Sayı (kişi)	%
Çiftçi	18	22.50
Tarım işçisi	15	18.75
Devlet memuru	15	18.75
İşçi	11	13.75
İnşaat işçisi	9	11.11
Şoför	4	5.00
Esnaf	4	5.00
Diğer*	4	5.00
Suriye'de bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı	Sayı (kişi)	%
2	42	52.50
3-5	37	46.25
6-9	1	1.25
Ort	2.6	
Birlikte aileden göç eden sayısı	Sayı (kişi)	%
1-2	44	55.00
3-5	35	43.75
6-9	1	1.25
Suriye'deki aylık gelir	Sayı (kişi)	%
499 TL ve altı	16	20.00
500 – 749 TL	31	38.75
750 – 999 TL	17	21.25
1000 – 1499 TL	8	10.00
1500 TL ve üzeri	8	10.00

*Diğer: Bekçi, ev hanımı, öğrenci

Kaygısız (2017), “Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri” başlıklı çalışmasında Suriyeli mültecilerin %45’inin 18 yaşın üzerinde olduğunu belirtmiştir. Ayrıca yasal çalışma yaş dilimindeki 15-64 yaş aralığındakiler ise mültecilerin %63’ünü oluşturduğunu belirtirken bu kesimde yer alanların (çocuklar dahil olmak üzere) çalışma ihtiyacı içinde olduğunu belirtmiştir. Bu kişilerin önemli bir bölümü, yaşadıkları kentin özelliklerine göre, emek-yoğun ve ağırlıklı olarak vasıfsız işlerde çalıştığını belirten Kaygısız, çalışanların yoğunlaştığı sektörler, mevsimlik işler olan tarım ve hayvancılık başta olmak üzere, inşaat, tekstil ve hizmet sektörü olduğunu vurgulamıştır.

Tarımda işçi olarak çalışan işçilerin Suriye’deki meslekleri ise şöyledir: %23’ü (18 kişi) çiftçi, yaklaşık %19’u (15 kişi) tarım işçisi, yine yaklaşık %19’u (15 kişi) devlet memuru, %13’ü (11 kişi) işçi, %11’i (9 kişi) inşaat işçisi olarak çalışmaktadır (Çizelge 7). AFAD (2014) tarafından 2014 yılında 3.689 kişi ile bir anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada, kamp dışında yaşayan Suriyelilerin yaklaşık yarısının mesleğinin olmadığı görülmektedir. Ankete katılanların yaklaşık %4’ü tarım ve hayvancılık işlerinde çalıştırılmaktadır.

Ayrıca ankete katılan sığınmacıların %35’i (28 kişi) ilköğretim mezunu iken, yaklaşık %28’i (22 kişi) sadece okur-yazar, yaklaşık %24’ü (19 kişi) okuma yazma bilmemektedir. Güven (2016), “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’deki Çalışma Durumları ve Türkiye Ekonomisine Etkileri” başlıklı çalışmasında yakın sonuçlar elde etmiştir. Öyle ki çalışmada; kamplarda yaşayan Suriyeli sığınmacıların %54’ünü ve kamp dışında yaşayanların %61’ini ilkökul ve altındakiler; kamplarda yaşayanların %21’ini ve kamp dışında yaşayanların %19’unu lise ve üstü eğitimlilerin oluşturduğunu, ayrıca üniversite ve üzeri eğitimliler ise kamplarda yaşayanların %7’si ve kamp dışındakilerin %9’u şeklinde düşük bir oranda olduğunu belirtmiştir. Ayrıca AFAD 2014 yılında yayınladığı raporda Türkiye’deki Suriyelilerin %34,8’i ilkökul mezunu olduğunu, üniversite ve üzeri eğitimi olanların oranı sadece %8.7 olduğunu belirtmiştir (AFAD, 2014). Türkiye geneline Suriyeli sığınmacıların %15’i okur-yazar değil iken Türkiye genelinde sığınmacıların okuryazarlık seviyesi ilk ve ortaokul mezunu şeklindedir (AFAD, 2013). Yapılan çalışma ile benzerlik olduğu sonucu çıkarılabilir. Çukurova’da yapılan anket çalışmalarında ise yaklaşık %50’si okuryazar değildir (Anonim, 2016a). Bu sonuçlara göre ise Hatay’da çalışan Suriyeli sığınmacı işçilerin Adana’ya göre daha eğitilmiş olduğu sonucu çıkarılabilir.

Ankete katılan işçilerin yaklaşık %53'ü (42 kişi) Suriye'de 2 kişiye bakmakla yükümlü iken, %46'sı (37 kişi) 3-5 kişiye baktığını bildirmiştir. Tarımda işçi olarak çalışan bu işçilerin Suriye'de bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı ortalama olarak yaklaşık 3 olarak bulunmuştur. Ankete katılan 80 sığınmacıdan %55'i Türkiye'ye göç ederken ailesinden 1-2 kişiyi ile beraber göç etmiş, yaklaşık %44'ü 3-5 kişi ile göç ederken, sadece %1'i 6-9 kişi ile beraber göç etmiştir. Sığınmacıların Suriye'deki aylık gelirleri incelendiğinde; yaklaşık %39'unun 500-749 TL arasında, %21'inin 750-999 TL arasında, %20'sinin 499 TL ve altında, %10'unun 1000-1499 TL arasında ve geri kalan %10'u ise 1500 TL ve üzerinde aylık gelire sahip olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan Suriyeli sığınmacıların büyük çoğunluğu (%70.00) tarım işçisi olarak çalışmaktadır. Ayrıca %3.75'i çiftçilik, %2.50'si çiftlik bekçiliği ve %5.00'i de traktör şoförlüğü gibi tarım ile bağlantılı işlerde çalışmaktadır. Araştırmaya katılan sığınmacıların sadece %1.25'i (1 kişi) öğretmenlik yapmaktadır. Anket uygulanan sığınmacıların %17.20'si ise Türkiye'de çalıştıkları işi belirtmemişlerdir (Çizelge 8).

Sığınmacıların çalıştıkları tarımsal işler incelendiğinde genel olarak fazla bir uzmanlık gerektirmeyen ve daha çok bedensel güce dayalı işler olduğu görülmektedir. Sığınmacılar tarımsal üretimin tek bir aşamasında değil birden fazla aşamasında çalışmaktadırlar. Sığınmacıların en fazla çalıştıkları işler pamuk toplama (%80.00), zeytin toplama (%78.75) ve sebze hasadıdır (%78.75). Bunu sırasıyla çapalama (%76.25), ekim-dikim (%71.25), gübreleme (%71.25), sulama (%70.00), ilaçlama (%65.00), hayvancılık (%16.25) ve şoförlük (%16.25) izlemektedir (Çizelge 10). Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi 2015 yılında yayımladığı Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri başlıklı raporunda, sığınmacıların Türkiye'de genel olarak alt kademe ve fazla uzmanlık gerektirmeyen geçici işlerde çalıştıklarını bildirmiştir.

Sığınmacıların haftalık çalışma süreleri incelendiğinde %53.75'inin haftada 24-40 saat, %28.75'inin haftada 41-50 saat, %11.25'inin haftada 51-60 saat ve %6.25'inin haftada 61-70 saat arasında çalıştıkları görülmektedir. Kavak (2016) Şanlıurfa ilinde tarımsal işlerde çalışan sığınmacılar ile yaptığı araştırmasında, sığınmacıların %11.70'inin günde 5-8 saat, %44.80'inin 9-11 saat ve %45.10'unun da 11 saatten fazla çalıştıklarını belirlemiştir (Çizelge 8). Yıldırım (2011) araştırmasında farklı ülkelerdeki tarım işçilerinin haftalık çalışma sürelerini incelemiş ve karşılaştırmıştır. Buna göre tarımsal işlerde Fil Dişi Sahilleri'nde haftada 48-52 saat, Ürdün'de haftada bir gün tatil olmak koşuluyla günde en fazla 11 saat olan çalışma süresi tarım işçileri için bölgenin veya faaliyetin özelliğine göre tertip edilebilmektedir. Türkiye'de de benzer şekilde tarımsal iş ve işlemin özelliğine göre çalışma saatleri sabit bir süre olarak değil yıl içerisinde değişiklik gösterebilmektedir. Görücü ve Akbıyık (2010) Türkiye'de mevsimlik tarım işçiliğinin üzerine yaptıkları araştırmalarında, Türkiye'de mevsimlik tarım işçilerinin çalışma saatlerini belirleyen bir kural olmadığını ve genel çalışma sürelerinin "gün doğumu ve gün batımı" arasında kalan süre olarak tanımlandığını bildirmişlerdir. Bu durum Türkiye'de tarımsal işlerde çalışan sığınmacılarında diğer işçilerle aynı sürelerde çalıştırıldıklarının göstergesidir.

Çizelge 8. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki çalışma şartları, gelir ve harcama durumları

Asıl iş (şu anda Türkiye'de yapılan)	Sayı (kişi)	Oran (%)
Cevap vermeyen	14	17.50
Tarım işçisi	56	70.00
Çiftçi	3	3.75
Çiftlikte bekçi	2	2.50
Traktör şoförü	4	5.00
Öğretmen	1	1.25
Toplam	80	100.00
Haftalık Çalışma Süresi (saat)		
24-40	43	53.75
41-50	23	28.75
51-60	9	11.25
61-70	5	6.25
Toplam	80	100.00
Aylık Ortalama Gelir (TL)	807.5	

Devletten alınan destek (TL/ay)		
0	20	25.00
99 TL ve altı	51	63.75
100 - 199 TL	4	5.00
200 - 299 TL	4	5.00
300 TL ve üzeri	1	1.25
Aylık harcama (TL/ay)		
200-500 TL	9	11.25
501-750 TL	21	26.25
751-1000 TL	24	30.00
1001-1500 TL	22	27.50
1500 TL üzeri	4	5.00
Ortalama	962 TL	
Aylık harcamanın dağılımı		
Ev kirası	257.54	26.77
Gıda	441.58	45.90
Ulaşım	79.67	8.28
Giyim	51.20	5.32
İletişim	39.55	4.11
Diğer	92.46	9.61
Toplam	962.00	100.00

Aylık ortalama 807.50 TL gelir elde eden sığınmacılar, ihtiyaçları için aylık ortalama 962.00 TL harcama yapmaktadırlar. Sığınmacılar, yaptıkları aylık harcama miktarının dağılımına göre incelendiğinde %11.25'inin 200 - 500 TL arası, %26.25'inin 501-750 TL arası, %30'unun 751-100 TL arası, %27.50'sinin 1001-1500 TL arası ve %5'inin 1500 TL üstünde bir harcama yaptıkları görülmektedir. Ortalama gelirleri toplam harcamalarının altında kalan sığınmacılar 0 TL ile 300 TL arasında değişen tutarlarda devlet yardımı almaktadırlar. Sığınmacıların %25'i devletten hiçbir destek almazken, %63.75'i 100 TL'nin altında bir destek almaktadırlar. Sığınmacıların %10'u 100 ile 300 TL arasında devlet desteği alırken, %1.25'i 300 TL'nin üzerinde bir devlet desteği almaktadır (Çizelge 8).

Sığınmacıların harcamalarının temel ihtiyaç kalemleri açısından dağılımına bakıldığında, gelirlerinin %26.77'si ile barınma ve %45.90'ı ile gıda ihtiyaçlarını karşıladıkları görülmektedir. Gelirlerinin büyük çoğunluğunu barınma ve gıda ihtiyaçlarına ayıran sığınmacılar, gelirlerinin %5.32'si ile giyim, %8.28'i ile ulaşım ve %4.11'i ile iletişim ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir. Buradan görüleceği üzere sığınmacılar toplam gelirlerinin yaklaşık %93.39'unu temel ihtiyaçlarına ayırabilmekte, bunların dışında kalan ihtiyaçları için gelirlerinin ancak %9.61'ini ayırabilmektedirler (Çizelge 8).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Hatay ilinde tarımsal üretim yapan işgücü olarak Suriyeli sığınmacıları çalıştıran tarım işletmelerinde; işletme sahipleri ve çalışan Suriyeli sığınmacılarla yapılan anketler sonucu elde edilen verilerin analizi sonucu ortaya çıkan sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

Suriyeli sığınmacılar çoğunlukla bitkisel üretim yapılan tarım işletmelerinde çalıştırılmaktadır. Bu işletmeler ağırlıklı olarak pamuk, biber ve zeytin üretimi yapılan işletmelerdir. Sığınmacıların küçük bir kısmı hayvancılık yapılan işletmelerde çalışmaktadır. Sığınmacı çalıştıran işletmelerin önemli bir kısmının tarım dışı geliri bulunmamaktadır. Sığınmacıların çalıştığı işletmelerde ortalama arazi genişliği yaklaşık 173 da olup, mülkiyet bakımından arazilerin büyük bir kısmı kiraya tutulan arazilerden oluşmaktadır. Bu işletmelerin yarısından fazlası 16 yıl ve üzerinde faaliyet göstermektedir. Bununla birlikte işletmelerin yarısından fazlasında 1 ile 5 kişi arasında işçi çalıştırmakta olup, 1 ile 5 kişi arasında işçi çalıştıran işletmelerin önemli bir kısmı yabancı işçi çalıştırmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların önemli bir kısmı tarla bitkileri faaliyetlerinde, yarısına yakını bağ-bahçe işlerinde çalışmaktadır. Ağırlıklı olarak çalıştıkları işler; çapalama, sulama, ekim-dikim, sebze hasadı, gübreleme ve pamuk toplama olarak sıralanmaktadır. Sığınmacılar günde ortalama 8 saat çalışmakta olup, günlük ortalama 35 TL ücret karşılığı çalışmaktadırlar. Suriyeli sığınmacılar Türkiye'ye

sığınmadan önce işletmelerin önemli bir kısmının işgücünü kendi köyü veya yakın köylerden temin ettiği belirlenmiştir. Tarım işletmelerinde işçi olarak çalışan Suriyeli sığınmacıların %90'ı erkeklerden oluşmaktadır. Tamamına yakını 15-49 yaş aralığındadır. Eğitim seviyelerinin düşük olduğu söylenebilir. Üçte birinden fazlası ilköğretim okulu mezunudur. Üçte birinden daha azı okur-yazar iken, yaklaşık dörtte biri okuma yazma bilmemektedir. Yaklaşık üçte biri Türkiye'ye gelmeden önce çiftçi veya tarım işçisi olduğunu ifade etmiştir. Zeytin üreten işletmecilere göre Suriyeli sığınmacıların zeytinin bakım işlerinde oldukça tecrübeli ve donanımlı oldukları belirlenmiştir. Bununla birlikte üreticilerin önemli bir kısmına göre sığınmacılar ucuz işgücü olmalarına rağmen işgücü kalitesi bakımından yetersizdir. Zeytin üretimi dışında diğer tarımsal faaliyet alanlarında ucuz işgücü olmalarının dışında üretime herhangi bir artı değer katmadıkları söylenebilir.

Sığınmacıların yarısından fazlası haftalık 24 ile 40 saat arasında, dörtte birinden fazlası ise 41 ile 50 saat arasında çalışmaktadır. Aylık ortalama 807.5 TL gelir elde etmektedirler. Önemli bir kısmı devletten yardım almaktadır. Aylık harcamaları ortalama 962 TL olarak hesaplanmıştır. Bu rakamın yarısına yakını gıda harcaması, dörtte birinden fazlasını ise ev kirası oluşturmaktadır.

Suriyeli sığınmacılar tarımda ucuz işgücü kaynağı oluşturmaktadır. Tarımda çalışanların önemli bir kısmı Türkiye'ye gelmeden öncede çiftçilik veya tarım işçiliği yapmalarına rağmen, üretim teknikleri, bilgi birikimi ve tecrübe bakımından zeytin üretimi dışında diğer faaliyet kollarında yeterli seviyede olmayıp ucuz işgücü olmalarının ötesinde fazla bir katkı sağlamamaktadırlar. Suriyeli sığınmacıların çalışma koşulları, sosyal hakları konusunda Türkiye'de tarım sektöründe istihdam edilen işçilerden farklı olmadığı, Türk tarım işçileriyle aynı statüde haklara sahip oldukları söylenebilir. Tarım sektöründe istihdam edilen sığınmacıların ülkelerinde de benzer işlerde çalıştıkları için öncelikli olarak bu sektörü tercih ettikleri, uzun vadede verilecek formal veya mesleki eğitimlerle daha nitelikli işlerde geçimlerini sağlayabilecekleri söylenebilir.

Tarım işletmelerinde Suriyeli sığınmacı işçi çalıştıran işletmelerin bu işçileri tercihlerindeki sebebinin ucuz işgücü kaynağı olmalarıdır. Özellikle bazı ürünlerde yerli işgücüne dayalı işçilik maliyetinin yüksek olması hasat zamanında ürünlerin dalda kalmasına neden olmaktadır. Bu durum ekonomik kayıpları beraberinde getirmektedir. Suriyeli işgücü ile üreticinin gelirinde artış olmaktadır. İşletmeler işgücünü daha etkin hale getirecek alet ve ekipmanlar tedarik ederek, çalışma koşullarını iyileştirerek, işgücü verimliliğini artırabilir. Kamu idarecileri işgücünün teknik bilgi seviyesini ve becerilerini artırabilecek kurs ve eğitimlerle yine işgücü verimliliğini artırarak üretici gelirini yükseltecek dolayısıyla da ülke ekonomisine artı değer katacak politikalar uygulayabilir.

Teşekkür

Bu çalışma Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir (Proje No: 15144). HMKÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimine teşekkür etmek isteriz.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyan Özeti

Yazarlar makaleye eşit katkıda bulunduklarını beyan ederler.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar aralarında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

KAYNAKLAR

- AFAD (2013). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar, 2013 Saha Araştırma Sonuçları. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı 2013. [1a-Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar 2013_1.pdf](#)
- AFAD (2014). Suriye'den Türkiye'ye nüfus hareketleri. T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. [www.afad.gov.tr. webformatisuriyedenturkiyeyenufushareketleri_1_.pdf](#)
- Anonim (2016a). Suriyeli göçmen mevsimlik gezici tarım işçileri Adana Ovası mevcut durum araştırma raporu. Bereketli topraklar, zehir gibi yaşamlar / Suriyeli göçmen mevsimlik gezici tarım işçileri Adana ovası mevcut durum araştırma raporu. Kalkınma atölyesi. ISBN: 978-605-83062-2-6.
- Anonim (2016b). Türkiye'de mevsimlik tarımsal üretimde yabancı göçmen işçiler mevcut durum raporu. Yoksulluk Nöbetinden Yoksulların Rekabetine. Kalkınma Atölyesi. ISBN: 978-975-98363-7-5
- Anonim (2016c). Geçici Koruma, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. [www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik](#)
- Anonim (2019). UMKE. [https://www.umke.org/turkiye/suriyelilere-32-milyar-dolar-harcadik-h11269.html](#). (Erişim tarihi: 25.10.2018).
- Anonim (2021). [Avrupa Birliğinin Suriyeliler İçin Türkiye'ye Ödediği Para – Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği](#). [https://multeciler.org.tr/avrupa-birliginin-suriyeliler-icin-turkiyeye-odedigi-para/](#)
- Anonim (2024). T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı verileri. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı.
- Aslantürk, O. (2020). Türkiye'ye yönelik göç ve iltica hareketleri: Suriyeliler örneği. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 7(1), 172-201. [https://doi.org/10.30798/makuiibf.581436](#)
- Battır, O. (2014). Suriyeli sığınmacılar konusunda Türkiye'nin politikası. Beynelmillel Dergisi. Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Yayını. Yıl:2, Sayı:3.
- Derdiyok, B. (2013). Kayıtdışı istihdam ve kayıtdışı istihdam özelinde suriyeli mültecilerin durumu. TÜRKSAM.
- Eğilmez, M. (2024). Suriyeliler ülkelerine dönerse ekonomiye etkisi ne olur? Kendime yazılar (Erişim tarihi: 08.12.2024). [Suriyeliler ülkelerine dönerse ekonomiye etkisi ne olur?](#)
- Görücü, İ., & Akbiyık, N. (2010). Türkiye'de mevsimlik tarım işçiliği: sorunları ve çözüm önerileri. Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 5, 189-219.
- Güven, E. (2016). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki çalışma durumları ve Türkiye ekonomisine etkileri, bilgi notu.
- Karasu, M. A. (2016). Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların kentle uyum sorunu. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(3), 995-1014.
- Kavak, S. (2016). Syrian refugees in seasonal agricultural work: a case of adverse incorporation in Turkey. New Perspectives on Turkey, 54, 33-53. [https://doi.org/10.1017/npt.2016.7](#)
- Kaygısız, İ. (2017). Suriyeli mültecilerin Türkiye işgücü piyasasına etkileri, FES (Friedrich Ebert Stiftung), Ağustos, 2017.
- Kaypak, Ş., & Bimay, M. (2016). Suriye savaşı nedeniyle yaşanan göçün ekonomik ve sosyokültürel etkileri: Batman örneği. Yaşam Bilimleri Dergisi, 6(1), 84-110.
- Köse, M. (2024). Suriye'den Türkiye'ye, Türkiye'den Suriye'ye: Geri dönüşün geleceği. Perspektif. (15 Aralık 2024). [Suriye'den Türkiye'ye, Türkiye'den Suriye'ye: Geri Dönüşün Geleceği - Perspektif](#)
- ORSAM (2014). Suriye'ye komşu ülkelerde Suriyeli mültecilerin durumu: bulgular, sonuçlar ve öneriler. ORSAM Rapor No: 189, Nisan 2014. ISBN: 978-605-4615-87-2
- ORSAM (2015). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri. Ortadoğu stratejik araştırmalar Merkezi Rapor No: 195, ISBN: 978-605-4615-95-7.
- UNHCR (2014). United Nations High Commissioner for Refugees, [www.unhcr.org](#).
- Pehlivan, U., & Karaatlı, B. (2020). Kavramsal, kuramsal ve hukuki bağlamda mülteci girişimciliği: Türkiye'deki Suriyeli mülteci girişimciliğinin analizi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 25(1), 15-41.
- Sanduvac, T. Z. M. (2013). Kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacılar için durum analiz raporu Aralık / 2013. Mavi Kalem - Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği.
- Semerci, A., & Çelik, A. (2017). Hatay ili tarım işletmelerinde pamuk üretiminin ekonomik analizi. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri, Proje no: 16322.
- Yıldırım, K. (2011). Uluslararası düzenlemelerde fazla çalışma ve ülke uygulamaları. TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi, 23(4), 34-113.